

Dr Lech Grochowski

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

NIELEGALNY RYNEK ALKOHOLU

Streszczenie

Nielegalny alkohol w Polsce to poważny problem, aczkolwiek obecnie ilość takiego trunku trafiającego na rynek jest o wiele mniejsza niż na przełomie XX i XXI wieku. Budżet państwa z powodu funkcjonowania szarej strefy na rynku alkoholi traci 1 miliard zł rocznie. W ocenie resortu finansów 10% sprzedawanego alkoholu jest produkowane nielegalnie, ale przedsiębiorcy uważają, że ta szara strefa wynosi co najmniej 15%. Do największych zagrożeń związanych z nielegalnym rynkiem alkoholu należy zaliczyć wykorzystywanie skażonego alkoholu etylowego przeznaczonego do wytwarzania produktów nieprzeznaczonych do konsumpcji przez ludzi (rozpuszczalniki, podpałki do grilla, rozmrażacze itp.), po uprzednim jego odkażeniu, do produkcji wyrobów alkoholowych. Równie szkodliwym zjawiskiem jest przemyt alkoholu przez granicę wschodnią oraz nielegalna produkcja własna. Nielegalnie produkowany alkohol, dostępny przede wszystkim na bazarach, jest najczęściej rozprowadzany w plastikowych butelkach, nieoznaczonych znakami towarowymi żadnej firmy.

Słowa kluczowe: spirytus • przemyt • metanol • rynek • odkażanie
• bimber • zagrożenie

ILLEGAL ALCOHOL MARKET

Abstract

Illegal alcohol is a very serious social and legal problem in Poland. However the amount of illegal alcohol is nowadays much smaller than it used to be at the turn of 20th and 21st centuries. Polish state budget

loses 1 billion PLN a year due to the functioning of illegal market. According to the data presented by the Ministry of Finance, 10% of the sold alcohol had been produced illegally. The entrepreneurs estimate this number on 15%. One of the most important threats connected with illegal alcohol market is the usage of contaminated ethyl alcohol, used to produce commodities inedible for people (solvents, defrosts etc.). Illegal alcohol is very often a distillate of contaminated alcohol. Alcohol smuggling through the eastern border is another serious problem as well as illegal production. Illegal alcohol is very often offered on markets (bazaars) in plastic bottles, which are not marked by any trademarks.

Keywords: alcohol • smuggling • methanol • market • distillation • moonshine • threat

Wstęp

Napoje alkoholowe odgrywają w Polsce istotną rolę mając znaczenie ekonomiczne, gospodarcze, polityczne dla różnych podmiotów gospodarczych, takich jak społeczeństwo, rząd, producenci rolni, przedsiębiorcy. Rola napojów alkoholowych, zwłaszcza w kontekście dochodów z działalności gospodarczej lub produkcyjnej, płaconych do budżetu państwa podatków pośrednich VAT, akcyzy, opłat koncesyjnych, a także tworzonych miejsc pracy dla siły roboczej jest nie do przecenienia na poziomie mikro- i makroekonomicznym. Produkcja napojów alkoholowych ma znaczący udział w przemyśle spożywczym w Polsce i kształtuje się na poziomie około 9% wartości jego obrotów¹. Z kolei zagadnienie uzależnienia od alkoholu² stanowi przedmiot zainteresowań wielu badaczy, w tym nie tylko pedagogów, socjologów, psychologów ale także prawników i kryminologów.

Termin „alkohol” pochodzi z języka arabskiego i wywodzi się z dwóch słów: *al-guhl* i *al-kuhl*. Pierwsze z nich jest definiowane jako zły duch, symbolizujący przyjemność jaką daje spożywanie

¹ J. Drożdż., A. Staszczak., R. Urban, *Raport o stanie i perspektywach rozwoju sektora napojów alkoholowych w Polsce* [w:] *Raport o stanie i perspektywach przemysłu rolno-żywnościowego*, Rada Gospodarki Żywnościowej przy Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2006.

² Alkoholizm polega na utracie kontroli nad ilością spożywanego alkoholu. Objawia się tym, że osoba uzależniona pije pomimo nieprzyjemnych konsekwencji, jakie pojawiają się wraz z rozwojem uzależnienia. Jest to choroba, którą można i należy leczyć.

alkoholu, oraz skutki do jakich może on doprowadzić. Drugie słowo, w tłumaczeniu na język polski, oznacza antymon i jest to nazwa delikatnego dobrego proszku³. Określeniem „alkohole” obejmuje się związki chemiczne mające nieskomplikowaną budowę, składające się z cząsteczek węgla, wodoru i tlenu. W czystej postaci mają one barwę bezbarwnej cieczy, lżejszej od wody. Najbardziej znane są: alkohol metylowy, który jest toksyczny dla organizmu ludzkiego oraz alkohol etylowy, nazywany spożywcym i występujący pod postacią wódki, wina, piwa, miodów pitnych, itp.⁴. Powszechnie ten ostatni, czyli alkohol etylowy o wzorze chemicznym C₂H₅OH jest skrótowo nazywany „alkoholem”. Związek ten rozpuszcza się w wodzie, ale sam jest też doskonałym rozpuszczalnikiem.

Długa i niezwykle bogata jest historia alkoholu, jego produkcji, różnorodnych postaci i gatunków oraz obyczajów jego spożywania⁵. Alkohol towarzyszył społeczeństwom ludzkim od zarania dziejów. Był spożywany zarówno w celach magicznych, religijnych, odżywczych, jak i leczniczych⁶.

Nielegalny obrót alkoholem w Polsce

Alkohol od dawna jest także przedmiotem nielegalnego handlu, który jest istotnym zagrożeniem interesów gospodarczych państwa. Istnienie nielegalnego rynku alkoholu oznacza sprzedaż nieświadomym konsumentom wyrobów alkoholowych, które nie spełniają wymaganych standardów, stanowiąc czasami nawet zagrożenie dla życia.

Na początku lat 90. XX wieku rozwinął się ogromny przemysł alkoholu do Polski. Wwożeniem alkoholu zajęli się biznesmeni, przemysłowcy i zorganizowane grupy przestępcze. Luka prawna

³ M. Borowski, E. Kłosowska, *Alkoholizm jako rodzaj patologii społecznej*, Płock – Wyszaków 2010, s. 49.

⁴ D. Zaworska-Nikoniuk, *Diagnoza, profilaktyka i terapia uzależnień*, Olsztyn 2005, s. 16.

⁵ A. Bielewicz, J. Moskalewicz, *Historia społeczno-kulturowa alkoholu*, [w:] I. Walda (red.), *Alkohol oraz związane z nim problemy społeczne i zdrowotne*, Warszawa 1986, s. 11.

⁶ B. T. Woronowicz, *Uzależnienia. Geneza, terapia, powrót do zdrowia*, Warszawa 2009, s. 38-44.

stworzyła precedens⁷, a pierwsza cysterna wypełniona spirytem przekroczyła granicę już w kilka minut od wprowadzenia nowych przepisów. Zakupiony za bezcen w zachodnioeuropejskich gorzelniach spirytus Royal trafiał do polskich rozlewni, gdzie rozcieńczano go wodą i już jako markową wódkę przelewano do butelek. Jeden litr koncentratu dawał pięć do dziesięciu litrów napoju alkoholowego. Każdorazowy import oznaczał dziesięciokrotny mnożnik zainwestowanego kapitału. Alkohol sprzedawany był poza ewidencją. Wykorzystywano do tego celu należące do przemytników dyskoteki, restauracje oraz puby⁸. Ten proceder stanowił finansową podbudowę oraz rozwój zorganizowanych struktur przestępczych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jednocześnie pociągając za sobą znaczne szkody dla Skarbu Państwa. Straty z tytułu nieopłaconej akcyzy mogły sięgnąć wtedy setek milionów nowych złotych, a według niektórych szacunków nawet miliardów⁹.

Dopiero w drugiej połowie 1990 r. zaczęły się zmiany w ustawodawstwie, które miały ograniczać ten rynek nielegalnego alkoholu, albowiem właściwie nie istniało przestępstwo przemytu spirytusu. Wystarczyło zadeklarować, że wwożony alkohol, nie jest na sprzedaż i to Służba Celna musiała akceptować.

Począwszy od lipca 1990 r. zostają wprowadzone kontyngenty na sprowadzanie artykułów alkoholowych¹⁰. Pomimo usunię-

⁷ Dokonując liberalizacji prawa, decyzją ostatniego peerelowskiego rządu pod przewodnictwem Mieczysława Rakowskiego, w grudniu 1988 roku zniesiono obowiązek uzyskania koncesji na import spirytusu w tzw. obrocie niehandlowym. Podstawą do tego stał się zapis o bezcłowym wwozie do Polski alkoholu przeznaczonego na prywatny użytek. Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 o działalności gospodarczej, Dz. U. 1988 nr 41 poz. 324.

⁸ K. Turaliński, *Międzynarodowy obrót gospodarczy reglamentowany decyzjami politycznymi jako główne źródło dochodu polskich zorganizowanych grup oraz związków przestępczych*, Radom 2009, s. 94-95.

⁹ Tzw. afery alkoholowa była jedną z pierwszych afer w Polsce po 1989 roku. Dotyczyła ona działalności byłych ministrów rządu Rakowskiego oraz pracowników Głównego Urzędu Ceł, związanej z nieprawidłowościami przy imporcie napojów alkoholowych. Pięć osób zamieszanych w aferę alkoholową zostało postawionych przed Trybunałem Stanu. Troje z nich zostało uniewinnionych, zaś dwóch (Dominik Jastrzębski i Jerzy Ćwiek) skazano na utratę biernego prawa wyborczego przez 5 lat. Był to pierwszy od 1926 roku prawomocny wyrok Trybunału.

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Współpracy Gospodarczej z Zagranicą z dnia 17 lipca 1990 r. w sprawie ustanowienia kontyngentów na przywóz niektórych napojów alkoholowych, Dz. U. 1990 nr 47 poz. 282.

cia luki prawnej i obłożenia importu spirytusu wysokim cłem, każdego dnia wjeżdżały do Polski tiry wypełnione beczkami z alkoholem. Transporty przemycano przez niestrzeżone odcinki granicy i główne przejścia graniczne. W ten sposób przedsiębiorcy oraz przemytnicy powiązani z półświatkiem przestępczym mnożyli swój kapitał omijając fiskusa. Henryk Niewiadomski z Ząbek przyznał, że na przemyśle spirytusu zarobił wówczas łącznie 4 miliony dolarów, przy czym dzienny utarg nierzadko sięgał 40 tysięcy dolarów¹¹.

Przełom wieków XX i XXI przyniósł powolny schyłek dość powszechnego zjawiska przemytu spirytusu, a przystąpienie Polski do Wspólnoty Europejskiej spowodowało marginalizację spirytusowej kontrabandy. Mimo tego proceder ten nadal trwa.

Obecnie Polska zajmuje pierwsze miejsce w Unii Europejskiej pod względem produkcji wódki (czwarte na świecie) oraz czwarte pod względem sprzedaży napojów spirytusowych. Wartość polskiego rynku napojów alkoholowych jest szacowana na 3,7 miliardów euro (około 14,8 miliardów zł wg kursu z czerwca 2011 roku). Według danych Związku Pracodawców Polski Przemysł Spirytusowy (ZP PPS¹²) wielkość legalnego rynku alkoholowego w Polsce to 100 milionów litrów czystego spirytusu rocznie. Przemysł spirytusowy to także rynek produktów do wytwarzania napojów alkoholowych oraz gorzelnie i miejsca pracy (Tabela 1).

¹¹ K. Turaliński, *Międzynarodowy obrót gospodarczy...*, op. cit., s. 97.

¹² Związek Pracodawców Polski Przemysł Spirytusowy jest organizacją branżową zrzeszającą producentów napojów spirytusowych. Do jego zadań należy podejmowanie działań ukierunkowanych na rozwój branży spirytusowej w Polsce i za granicą poprzez współpracę z przedstawicielami władzy publicznej oraz organizacjami społecznymi. ZP PPS zajmuje się przede wszystkim kwestiami związanymi z tworzeniem odpowiednich warunków prawnych i ekonomicznych dla rozwoju branży, umacnianiem wielowiekowej tradycji wyrobów spirytusowych, promowaniem nowych technologii oraz realizacją działań z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu w branży spirytusowej. Podejmuje również szerokie działania edukacyjne mające na celu rozpowszechnienie wiedzy na temat zagrożeń związanych z jego nieodpowiedzialną konsumpcją i sprzedażą alkoholu. Członkami ZP PPS są: Bacardi Martini Polska, Brown Forman Polska, CEDC, Diageo Polska, Komers International, Mazurskie Miody, Nemiroff Polska, Polmos Siedlce, Polmos Żyrardów, Polmos Warszawa, Stock Polska, Vinpol, Wyborowa.

[Dostęp: 15.05.2017], <<http://zppps.pl/pl/o-zp-pps,7>>.

Tabela 1. Przemysł spirytusowy w Polsce (dane z lat 2012 i 2014)

	2012	2014
Gorzelnie	147	98
Ziemiaki	55 tys. ton	50 tys. Ton
Pośrednie miejsca pracy	89000	93327
Bezpośrednie miejsca pracy	4009	4227
Producenci	79	96
Zboża	420 tys. ton	386 tys. ton
Eksport	44,5 mln l	49 mln l
Wartość	139 mln euro	63 mln euro
Wpływy do budżetu	9,6 mld zł	10,7 mld

Źródło: Raport ZP Polskiego Przemysłu Spirytusowego, *Wpływ społeczno-gospodarczy branży spirytusowej w Polsce 2011-2012*, s. 17, s. 37. [Dostęp: 21.04.2017], <<http://zppps.pl/pl/raporty-spo%C5%82eczne,31>>; Raport ZP Polskiego Przemysłu Spirytusowego, *Wpływ społeczno-gospodarczy branży spirytusowej w Polsce 2013-2014*, s. 21. [Dostęp: 21.04.2017], <<http://zppps.pl/pl/raporty-spo%C5%82eczne,31>>.

Jak szacuje ZP PPS, wielkość nielegalnego rynku wyrobów spirytusowych w Polsce przekracza 10% ale może sięgać i 30% wartości rynku legalnego¹³. Służba Celna również ocenia ten rynek na podobnym poziomie. Takie oceny wskazują, że rynek nielegalnego alkoholu w Polsce to obecnie około 18 milionów litrów czystego spirytusu. Jest to niemal dwa razy więcej, niż na przykład w 2008 roku. Jak wynika z analiz przeprowadzonych na zlecenie ZP PPS, budżet państwa traci na nielegalnym rynku alkoholu co najmniej miliard złotych rocznie.

Po 2010 roku nielegalny rynek alkoholu w Polsce został znacznie ograniczony, w stosunku do lat 2002–2005, gdy kształtował się na poziomie 20% a nawet 40% rynku legalnego, przy średniej wielkości szarej strefy w obrocie alkoholem etylowym w Unii Europejskiej wynoszącej 10%¹⁴.

Według ocen z ostatnich lat na strukturę dostaw alkoholu (w przeliczeniu na 100% spirytus) na nielegalny rynek w Polsce,

¹³ Raport ZP Polskiego Przemysłu Spirytusowego, *Wpływ społeczno-gospodarczy branży spirytusowej w Polsce 2013-2014*, s. 21. [Dostęp: 21.04.2017], <<http://zppps.pl/pl/raporty-spo%C5%82eczne,31>>.

¹⁴ *Nielegalny rynek wyrobów akcyzowych w Polsce, orientacyjna wielkość i tendencje na podstawie danych z okresu I 2010 – VII 2011*, Warszawa 2011, s. 14.

ze względu na źródło pochodzenia, składają się następujące kategorie¹⁵:

- alkohol odzyskiwany ze skażonego spirytusu, czyli z odkażania 7,0 mln l,
- alkohol wyprodukowany przez bimbrowników 1,0 mln l,
- alkohol pochodzący z przemytu 0,7 mln l,
- alkohol z działalności tzw. mrówek 2,4 mln l,
- alkohol pochodzący z kradzieży z zakładów produkcyjnych 0,4 mln l.

Największa ilość nielegalnego alkoholu zatrzymywanego przez służby kontrolne i organy ścigania to tzw. „odkażanka”. „Odkażanka” stanowi poważny problem, ponieważ przynosi nie tylko wymierne straty dla budżetu państwa i producentów z branży alkoholowej ale przede wszystkim zagraża zdrowiu i życiu ludzi.

Do odkażania zorganizowane grupy przestępcze najczęściej wykorzystują alkohol używany do celów przemysłowych. Zawiera on wiele szkodliwych substancji w ilościach przekraczających normy jakości spożywczej, zagrażających zdrowiu i życiu człowieka, m.in. metanol i dodatki przemysłowe takie jak glikol bądź chloroform. Wypicie metanolu może prowadzić do ślepoty, a nawet śmierci. W wyniku zatrucia metanolem co roku odnotowuje się w Polsce co najmniej 130 zgonów. Z kolei zatrucie glikolem, również obecnym w odkażankach, odpowiada za prawie 40 zgonów rocznie. Na przykład, w 2012 roku zanotowano 283 zatrucia metanolem i 192 zatrucia glikolem, co daje razem 475 przypadków, w tym zgony po spożyciu metanolu – 121 i po spożyciu glikolu – 38¹⁶. W 2015 roku zgony w wyniku tak zwanego wypadkowego zatrucia przez narażenie na działanie szkodliwych substancji a dokładnie przypadkowego zatrucia przez narażenie na alkohol zamknęły się liczbą 422 przypadków. Użyte tutaj określenie „alkohol” obejmuje między innymi alkohol butylowy (1-butanol), alkohol etylowy (etanol), alkohol metylowy (metanol), alkohol propylowy (1-propanol) i fuzle¹⁷. Podobnie jak metanol

¹⁵ Raport ZP Polskiego Przemysłu Spirytusowego, *Wpływ społeczno-gospodarczy branży spirytusowej w Polsce 2011-2012*, s. 17, s. 37. [Dostęp: 21.04.2017], <<http://zppps.pl/pl/raporty-spo%C5%82eczne,31>>.

¹⁶ Raport ZP..., *Wpływ ... 2011-2012*, op. cit. s. 17, s. 37.

¹⁷ Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych, tom I, wydanie 2008, S. 699. [Dostęp: 21.04.2017],

i glikol, chloroform to też silnie toksyczna i rakotwórcza substancja, jej regularne spożywanie grozi rakiem trzustki lub wątroby. Prawdopodobieństwo zachorowania rośnie wraz z ilością i czasem spożywania chloroformu. Według danych z 2011 roku w Polsce rocznie na marskość wątroby umiera około 3300 osób oraz ponad 4500 na raka trzustki. W wielu tych przypadkach przyczyną może być chloroform zawarty w nielegalnym alkoholu¹⁸.

Zwalczanie nielegalnego rynku alkoholu. Przypadki

Za walkę z nielegalnym rynkiem alkoholu jest odpowiedzialnych przynajmniej kilka instytucji państwowych jak Policja, Służba Celna, Straż Graniczna, Izba Celna, oraz Urząd Skarbowy. Każdego roku służby te uniemożliwiają przemyt znacznych ilości alkoholu (Tabela 2) i notują przypadki różnego rodzaju, czasem niezwykle pomysłowych nielegalnych wytwórni napojów alkoholowych.

W lipcu 2009 roku w miejscowości Kolonia Choszczewo celnicy odkryli „fabrykę”, w której był odkażany i rozlewany spirytus. Była to gigantyczna bimbrownia ukryta w chlewie. Linia produkcyjna mieściła się w rozpadającym się budynku, bez posiadki, w bałaganie, wśród odchodów, brudu i w feterze. Ciecz imitowała wódkę jednej z najbardziej popularnych marek. Na trop rozlewni celnicy trafili po zatrzymaniu do kontroli samochodu dostawczego marki Hyundai. 37-letni kierowca wioził ze sobą 1,5 tysiąca litrów podrabianego spirytusu. Gdy celnicy dotarli do rozlewni, skąd pochodził przewożony trunek w „fabryce” trwała produkcja alkoholu w ilościach hurtowych. Na miejscu znaleziono w sumie 8 600 litrów alkoholu na różnych etapach przetworzenia – od oczyszczanego rozcieńczalnika, przez spirytus w ba-

<https://www.csioz.gov.pl/fileadmin/user_upload/Wytyczne/statystyka/icd10tomi_56a8f5a554a18.pdf>.

¹⁸ [Dostęp: 07.12.2011], <www.egospodarka.pl>.

niach, po wódki już rozlane do opakowań znanych markowych wódek¹⁹.

Tabela 2. Przemyt alkoholu zatrzymany przez Policję i Straż Graniczną w latach 2008–2015²⁰

Lp.	Rok	CBS, od 2014 CBŚP Ilość w litrach	Straż Graniczna Wartość w zł
1	2008	164 612 litrów	9 088 265 zł
2	2009	79 379 litrów	9 967 958 zł
3	2010	140 334 litrów	2 371 813 zł
4	2011	146 993 litrów	4 489 098 zł
5	2012	134 467 litrów	2 168 141 zł
6	2013	108 236 litrów	1 699 811 zł
7	2014	92 538 litrów	2 202 878 zł
8	2015	59 636 litrów	2 080 509 zł

W następnym 2010 roku, dwie kompletne linie do produkcji bimbru i trzy specjalnie do tego skonstruowane chłodnice, przyspieszające proces produkcji alkoholu policjanci zlikwidowali w gminie Gródek. Nielegalna fabryka stała w lesie w pobliżu miejscowości Przechody. Fabryczka była bardzo nowoczesna. Dwie linie produkcyjne były podpięte pod specjalne chłodnice przyspieszające proces produkcyjny. Aby bimbrowni nie można było namierzyć w lesie po dymie z paleniska, do podgrzewania półproduktów używano głównie gazu z ośmiu butli. Niezbędną do produkcji wodę brano ze specjalnie wykopanej studni głębinowej. W stojącym obok baraku na przerób czekały 2 tony żyta, spory zapas

¹⁹ [Dostęp: 21.04.2017], <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,126765,6820091,Gigantyczna_bimbrownia_ukryta_w_chlewie.html>.

²⁰ Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2008 rok; Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2009 rok; Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2010 rok; Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2011 rok; Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2012 rok; Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2013 rok; Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2014 rok; Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2015 rok. [Dostęp: 21.04.2017], <<http://cbasp.policja.pl/cbs/do-pobrania/raporty-z-dzialalnosci/9890,Raporty-z-dzialalnosci.html>>.

Dane Komendy Głównej Straży Granicznej [Dostęp: 21.04.2017], <<https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>>.

drożdży, było też około 5 metrów sześciennych drewna do paleniska. Choć gotowego bimbru było niewiele, bo ledwie 1,5 litra, to w pięciu kadziach (mogło się w nich pomieścić nawet 10 tysięcy litrów) znajdowało się około 6 tys. litrów zacieru²¹. Na Podlasiu okolice Gródka, Czarnej Białostockiej i Michałowa są uważane za zagłębie bimbrownicze²².

Rycina 1. Leśna bimbrownia w gminie Gródek

Źródło: fot. Białostockie Muzeum Wsi.

W tym samym 2010 roku, policjanci CBS wspólnie z pracownikami Urzędu Kontroli Skarbowej w Olsztynie rozbili zorganizowaną grupę przestępczą zajmującą się odkażaniem i wprowadzaniem nielegalnego alkoholu do obrotu. W czasie działań zabezpieczono 2,5 tys. litrów nielegalnego alkoholu, odczynniki chemiczne, narzędzia służące do odkażania, 3 tony podrobionego proszku, kilka tysięcy sztuk wyrobów perfumeryjnych znanych marek oraz ponad 2 tys. paczek papierosów bez polskich znaków skarbowych akcyzy. Zatrzymano 11 osób, z czego 7 usłyszało za-

²¹ Por. „Gazeta Wyborcza. Magazyn Białostocki” z 25.04.2010.

²² W okolicach Gródka, Czarnej Białostockiej i Michałowa historia pedzenia alkoholu sięga nawet okresu zaborów, kiedy alkohol był jednym ze środków płatniczych.

rzuty udziału w zorganizowanej grupie przestępczej oraz uczy-nienia sobie z przestępstwa stałego źródła dochodów. Zatrzymani w wieku od 32 do 56 lat działali od marca 2010 r. W tym czasie odkazili i wprowadzili do obrotu około 34,5 tys. litrów nielegalnego spirytusu. Straty Skarbu Państwa z tytułu niezapłaconych podatków oszacowano na ponad 1,6 miliona złotych²³.

W maju 2011, pracownicy Służby Celnej w Łodzi zlikwidowali nielegalną fabrykę alkoholu zabezpieczając alkohol o szacunko-wej wartości przekraczającej milion złotych. Początek sprawy miał miejsce w trakcie kontroli dostawczego mercedesa, zapar-kowanego na terenie jednego z gospodarstw rolnych w miejscowości Piątek. W samochodzie znaleziono puste, tysiąclitrowe pa-letopojemniki po skażonym alkoholu. W zabudowaniach gospo-darczych, ujawniono nielegalną rozlewnię i oczyszczalnię alkoho-lu, wraz z kompletną linią technologiczną, pompami oraz filtra-mi. Oprócz urządzeń, w stodole odkryto ponad 12 500 litrów al-koholu na różnym etapie przetworzenia – od skażonego alkoholu technicznego, po gotowy produkt rozlany w plastikowe butelki, spakowane w kartony do transportu. Ilość znalezionej na tere-nie posesji alkoholu, substancji chemicznych używanych w pro-cesie odkazania, a także pustych opakowań i nakrętek, świad-czyła, iż prowadzono tam przestępczą działalność na dużą skalę. Wyprodukowany w ten sposób alkohol trafiał następnie bądź bezpośrednio do konsumentów, bądź też był wykorzystywany w dalszej produkcji „markowych” trunków (wódki, likiery, spiry-tus). Opatrzony sfalszowanymi etykietami i znakami akcyzy al-kohol dystrybuowano na stoły mniej lub bardziej świadomych te-go konsumentów. Tylko z alkoholu znalezionej na terenie pose-sji było możliwe wytworzenie około 60 000 butelek podrabianej wódki. Wartość tego alkoholu to ponad 1 000 000 zł²⁴.

W sierpniu 2011 roku Służba Celna podczas kontroli jednej z posesji w łódzkiej dzielnicy Polesie wykryła nielegalną rozlewnię alkoholu wyposażoną w linie technologiczne do odkazania i roz-lewania skażonego spirytusu oraz ponad 4 tys. litrów nielegalne-

²³ [Dostęp: 07.12.2011]. <<http://warminko-mazurska.policja.gov.pl/ol/aktualnosci>>.

²⁴ [Dostęp: 07.12.2011], <http://www.mf.gov.pl/documents/764034/1395261/Wiadomosci+Celne+Nr+4_2011>.

go alkoholu. W momencie wkroczenia celników do pomieszczenia gospodarczego, trwał tam właśnie proceder odkażania spirytusu technicznego oraz rozlewanie gotowego produktu do butelek typu PET. Dodatkowo, z zaparkowanego przy pomieszczeniu samochodu dostawczego, przepompowywano skażony alkohol do pojemników wewnątrz rozlewni. Produkcja odbywała się w takich warunkach, iż stężenie oparów alkoholu i odczynników chemicznych w powietrzu powodowało duże zagrożenie dla zdrowia zarówno sprawców, jak i kontrolujących. W tej sytuacji pełna kontrola stała się możliwa dopiero po kilku godzinach. Na miejscu celnicy zabezpieczyli 3 650 litrów spirytusu na różnych etapach odkażania, 400 litrów gotowego wyrobu, kompletną linię technologiczną oraz odczynniki chemiczne używane w nielegalnym procederze²⁵.

Pod koniec stycznia 2012 roku, próbę przemytu ponad 8,5 tysiąca butelek markowych alkoholi udaremнили pracownicy podlaskiej Służby Celnej podczas kontroli lotewskiej ciężarówki na krajowej ósemce w Budzisku. Szacunkowa wartość rynkowa zatrzymanej kontrabandy to około 1 milion złotych. Z dokumentów przedstawionych przez kierowcę samochodu (35-letniego obywatela Łotwy) wynikało, że w naczepie znajdują się deski. Sam kierowca tłumaczył kontrolującym, że przewozi do Holandii transport wina. Z uwagi na tą rozbieżność celnicy podjęli decyzję o szczegółowej rewizji naczepy. Po chwili okazało się, że w ciężarówce nie ma ani desek ani wina. Były za to palety z markowymi napojami alkoholowymi – m.in. tequilą, whisky, ginem, koniakiem i szampanem. Łącznie celnicy znaleźli 8,5 tys. litrów alkoholu o szacunkowej wartości rynkowej blisko 1 miliona złotych²⁶.

W maju 2012 roku, funkcjonariusze CBS zatrzymali 7 członków zorganizowanej grupy przestępczej, która prowadziła sprzedaż nielegalnego alkoholu. Funkcjonariusze ponad pół roku rozpracowywali tę grupę. Ustalono, że mieszkańcy Olsztyna i Łodzi wprowadzili do obrotu ponad 50 tysięcy litrów nielegalnego alkoholu o czarnorynkowej wartości ponad 4 milionów złotych. Policjanci znaleźli dwa magazyny w Olsztynie, w których przechowy-

²⁵ [Dostęp: 07.12.2011], <www.lodz.ic.gov.pl>.

²⁶ [Dostęp: 31.01.2011], <<http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/wiadomosci/aktualnosci>>.

wano alkohol i tam zabezpieczyli ponad 3,5 tysiąca litrów alkoholu i około 60 kg krajanki tytoniowej. Na poczet przyszłych kar zajęto również 20 tysięcy złotych oraz samochody o wartości około 90 tysięcy złotych, należące do członków grupy²⁷.

Rycina 2. Fałszowane napoje alkoholowe zakwestionowane przez pracowników Służby Celnej

Źródło: fot. Służba Celna.

Każdego roku wiosna i lato sprzyjają organizowaniu przyjęć weselnych. Cała uroczystość wiąże się z dużymi wydatkami, stąd zdarza się, że fundatorzy przyjęcia weselnego, w ramach oszczędności, szukają w różnych miejscach atrakcyjnych ofert napojów alkoholowych. Niektórzy dają się skusić propozycjom zamieszczanym w Internecie, w którym pojawiają się oferty sprzedaży wódki, win i innych alkoholi niewiadomego pochodzenia. Administratorzy serwisów i forów dyskusyjnych zazwyczaj starają się usuwać tego typu ogłoszenia, ale anonimowe anonse tej treści i tak się pojawiają. Osoby je zamieszczające proponują od kilkudziesięciu do kilkuset butelek alkoholi, zapewniając przy tym o ich

²⁷ [Dostęp: 31.01.2011], <<http://olsztyn.wm.pl/106573,Gang-rozbity-Wprowadzili-na-rynek-alkohol-o-wartosci-4-mln>>.

dobrej jakości. Argumenty, że oferowany alkohol był przeznaczony na odwołane właśnie wesele albo pozostał z ich własnego przyjęcia, mają za zadanie wzbudzić zaufanie i zachęcić do skorzystania z propozycji. Niestety jest ona nielegalna, bowiem na sprzedaż alkoholu trzeba mieć zawsze zezwolenie, a każdy alkohol kupowany poza sklepem lub restauracją może okazać się podrabiany²⁸.

Zakończenie

Działania takich służb jak Straż Graniczna, Policja, Służba Celna i innych organów państwa, choć bardzo aktywne, to jednak nie w pełni są w stanie przeciwdziałać problemowi nielegalnego rynku alkoholu. Dane, zbierane i katalogowane różnymi metodami, niestety nie dają precyzyjnego obraz problemu²⁹.

Szczegółowe określenie ilości obrotu na nielegalnym rynku alkoholu nie jest możliwe ze względu na wzajemnie powiązania legalnego i nielegalnego rynku napojów alkoholowych. Ciągły i duży popyt na napoje alkohole powoduje, że:

- część nielegalnego alkoholu trafia do legalnej, koncesjonowanej sieci sprzedaży i jest postrzegana przez konsumentów jako trunki pochodzące z pełni legalnego źródła,
- legalnie wyprodukowane napoje alkoholowe pochodzące z kradzieży oraz nielegalnie wyprodukowane są rozprowadzane za pomocą nielegalnej sieci dystrybucji (na bazarach, placach handlowych, w prywatnych mieszkaniach), ale kupujący wiedząc o tym i tak zaopatrują się w takich miejscach ze względu, na przykład, na niższą cenę oferowanego napoju alkoholowego,

²⁸ Np. „Sprzedam 300 butelek wódki weselnej, która została po moim odwołanym ślubie” lub „Sprzedam alkohol pozostały po moim weselu”. Por. Informacja ZPPPS z 2012 r.

²⁹ W 2010 r. Służba Celna w całym kraju ujawniła 30 nielegalnych rozlewni alkoholu oraz wykryła 4,5 tys. nieprawidłowości związanych z produkcją i sprzedażą alkoholu, obejmujących 260 tys. litrów nielegalnych wyrobów. [Dostęp: 07.12.2011],

<http://www.mf.gov.pl/documents/764034/1395261/Wiadomosci+Celne+Nr+4_2011>.

- niektóre punkty sprzedaży nie działają zgodnie z obowiązującym prawem ze względu na brak aktualnie ważnej koncesji, ale kupujący najczęściej nie interesują się tym, czy właściciel, na przykład małego sklepiku, posiada ważną koncesję na sprzedaż napojów alkoholowych.

Bibliografia

Akty prawne:

Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 o działalności gospodarczej, Dz. U. 1988 nr 41 poz. 324.

Rozporządzenie Ministra Współpracy Gospodarczej z Zagranicą z dnia 17 lipca 1990 r. w sprawie ustanowienia kontyngentów na przywóz niektórych napojów alkoholowych. Dz. U. 1990 nr 47 poz. 282.

Opracowania:

1. Bielewicz A., Moskalewicz J., *Historia społeczno – kulturowa alkoholu* [w:] I. Walda (red.), *Alkohol oraz związane z nim problemy społeczne i zdrowotne*, Warszawa 1986.
2. Borowski M., Kłosowska E., *Alkoholizm jako rodzaj patologii społecznej*, Płock-Wyszków 2010.
3. Drożdż J., Staszczak A., Urban R., *Raport o stanie i perspektywach rozwoju sektora napojów alkoholowych w Polsce* [w:] *Raport o stanie i perspektywach przemysłu rolno-żywnościowego*, Rada Gospodarki Żywnościowej przy Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2006.
4. „Gazeta Wyborcza. Magazyn Białostocki” z 25.04.2010.
5. Gembicki P., *Raport. Szara strefa w sektorze wyrobów akcyzowych*, Warszawa 2011
6. *Informacja o funkcjonowaniu „szarej strefy” w polskiej gospodarce i przeciwdziałaniu jej przez służby skarbowe*, Ministerstwo Finansów, Warszawa, 10/03/2010.
7. *Nielegalny obrót alkoholem etylowym w Polsce w latach 2008 – 2010*, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2011.
8. *Nielegalny rynek wyrobów akcyzowych w Polsce orientacyjna wielkość i tendencje na podstawie danych z okresu I 2010 – VII 2011*, Warszawa 2011.
9. Ornacka E., *Rzeka spirytusu*, „Wprost”, Nr 28/2001.

10. Turaliński K., *Międzynarodowy obrót gospodarczy reglamentowany decyzjami politycznymi jako główne źródło dochodu polskich zorganizowanych grup oraz związków przestępczych*, Radom 2009.
11. Woronowicz B. T., *Uzależnienia. Geneza, terapia, powrót do zdrowia*, Warszawa 2009.
12. Zaworska-Nikoniuk D., *Diagnoza, profilaktyka i terapia uzależnień*, Olsztyn 2005.

Zasoby internetowe:

1. [Dostęp: 07.12.2011], <www.egospodarka.pl>.
2. [Dostęp: 07.12.2011], <http://www.mf.gov.pl/documents/764034/1395/Wiadomosci+Celne+Nr+4_2011>.
3. [Dostęp: 07.12.2011], <www.lodz.ic.gov.pl>.
4. [Dostęp: 07.12.2011]. <<http://warminsko-mazurska.policja.gov.pl/ol/aktualnosci>>.
5. [Dostęp: 31.01.2011], <<http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/wiadomosci/aktualnosci>>.
6. [Dostęp: 31.01.2011], <<http://olsztyn.wm.pl/106573,Gang-rozbity-Wprowadzili-na-rynek-alkohol-o-wartosci-4-mln>>.
7. [Dostęp: 15.05.2017], <<http://zppps.pl/pl/o-zp-pps,7>>.
8. [Dostęp: 21.04.2017], <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,126765,6820091,Gigantyczna_bimbrownia_ukryta_w_chlewie.html>.
9. [Dostęp: 21.04.2017], <<http://cbsp.policja.pl/cbs/do-pobrania/raporty-z-dzialalnosci/9890,Raporty-z-dzialalnosci.html>>.
10. Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych, tom I, wydanie 2008, s. 699. [Dostęp: 21.04.2017], <https://www.csioz.gov.pl/fileadmin/user_upload/Wytyczne/statystyka/icd10tomi_56a8f5a554a18.pdf>.
11. Raport ZP Polskiego Przemysłu Spirytusowego, *Wpływ społeczno-gospodarczy branży spirytusowej w Polsce 2011-2012*, s. 17, s. 37. [Dostęp: 21.04.2017], <<http://zppps.pl/pl/raporty-spo%C5%82eczne,31>>.
12. Raport ZP Polskiego Przemysłu Spirytusowego, *Wpływ społeczno-gospodarczy branży spirytusowej w Polsce 2013-2014*, s. 21. [Dostęp: 21.04.2017], <<http://zppps.pl/pl/raporty-spo%C5%82eczne,31>>.
13. Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2008 rok; Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2009 rok; Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2010 rok; Sprawozdanie z działalności Cen-

tralnego Biura Śledczego KGP za 2011 rok; Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2012 rok; Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2013 rok; Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2014 rok; Sprawozdanie z działalności Centralnego Biura Śledczego KGP za 2015 rok. [Dostęp: 21.04.2017], <<http://cbsp.policja.pl/cbs/do-pobrania/raporty-z-dzialalnosci/9890,Raporty-z-dzialalnosci.html>>.

14. Dane Komendy Głównej Straży Granicznej [Dostęp: 21.04.2017], <<https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>>.